

אהל החל

דברים

r0548474308@gmail.com

לע"נ מרת רחל לוי בת תמרה ז"ל

אוכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם וגם מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם. כי ה' אלוקיך ברכך בכל מעשה ידך וגו' (ב ו-ז).

וברש"י: כי ה' אלוקיך ברכך, לפיכך לא תכפו (=תכפרו) את טובתו להראות כאילו אתם עניים אלא הראו עצמכם עשירים עכ"ל.

והקשה הט"ז בדברי דוד, בבראשית (מב א) וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, אומר רש"י: למה תתראו, למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים, כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה. עכ"ל.

בספר יין ישן - וולדמן (בפרשת מקץ) כתב לתרץ ביישוב נראה לומר דבר חדש, בפסוק והרעב היה על כל פני הארץ (מא נו) כתב רש"י ז"ל: על כל פני הארץ, מי הם פני הארץ, אלו העשירים, ע"כ. הרי דהרעב התחיל בעשירים [ע"י ברא"ם שהביא שם דברי המדרש, א"ר ישמעאל בר נחמני לא התחילה הרעב תחילה אלא בעשירים], וא"כ במה שהיו בני יעקב מראים עצמם שהם שבעים ולא לקו ברעב, הרי אדרבה היו מראים בזה שאין הם עשירים, ודווקא משום זה הזהיר אותם יעקב שלא יתראו כשבעים בפני ישמעאל ועשוי, מהאי טעמא גופא שאינו ראוי להראות את עצמם כעניים בפני האומות, דחשיבא ככפיית טובה וכד' רש"י בדברים.

הכלי יקר על הפסוק רב לכם סוב את ההר הזה (דברים ב ג) פי': רבים אומרים כי פסוק זה נוקב ויורד עד תהום ויש בו רמז לשעה ולדורות, וענין סיבוב זה שילכו סחור לכרם ה' צבאות לא יקרבו, כי ימים רבים לישראל שיהיו נדים ונעים סביבו ולא יותן לישראל כח עליהם עד מדרך כף רגל, עד שיבוא מי שנאמר בו ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים (זכריה יד ד), וכל זמן שישראל הולכים סחור סחור נאמר להם פנו לכם צפונה, ודרשו בזה אם הגיע שעתו של עשיו הצפינו עצמכם (דב"ר א ט).

וענין הצפנה זו, נראה לומר שאם ימצא האיש הישראלי בגלות החל הזה איזו הצלחה זעיר שם, אז יטמינו ויצפינו הכל בפני עשיו כי אין לך אומה שמתקנאת בישראל כמו עשיו, כי לדעתם הכל גזולה מהם מן ברכת יעקב אבינו שלקח ברכותיו של עשיו במרמה, וכן יעקב ציוה לבניו למה תתראו (בראשית מב א) פירש רש"י בפני בני ישמעאל ועשיו כאילו אתם שבעים, כי שניהם סוברים שיצחק גזל הצלחת ישמעאל, ויעקב גזל הצלחת עשיו ע"י השתדלות, על כן ציוה דווקא על עשיו פנו לכם צפונה שלא יתקנא בכם.

וזה היפך ממה שישראל עושין בדורות הללו בארצות אויביהם, כי מי שיש לו מנה הוא מראה את עצמו במלבושי כבוד ובתים ספונים וחשובים כאילו היו לו כמה אלפים, ומגרים האומות בעצמם

ועוברים על מה שנאמר פנו לכם צפונה, ומנהג זה הוא ברבת בני עמינו והוא המסבב את כל התלאה אשר מצאתנו. והמשכילים יבינו ליקח מוסר.

בספר **עדות ביעקב** ח"ב (סופר) כתב: ומצאתי לגאון משאלוניקי רבי יצחק מולכו ז"ל בספרו אורחות יושר (פרק ח), נדפס לראשונה בשנת תקכ"ט, שכה כתב: "וכמה רעות גורמות הנשים שרוצות ללבוש בגדים חשובים ויקרים, שמתקנאים בהם הגויים, וכמו שאירע בגלותינו זה גלות ספרד באשת רבינו יצחק אברבנאל ז"ל שהלכה לבית המרחץ, ובאותו היום גם אשת המלך הלכה, ואשת המלך קינאה בה מרוב התכשיטים והמלבושים שעליה ורוב עושרה וכבודה, והרב הנ"ל היה אהוב הרבה עם המלך ומפני כבודו לא עשה להם רעה וחרפה בגויים, וגזר אומר שלא ילכו בנות ישראל לבית המרחץ בכלי כסף וכלי זהב, כי אם בטבעת אחת שיהיה ניכר בין שפחה לגבירתה.

ועשתה אשת הרב הנ"ל טבעת אחת טובה ומובחרת, שהיתה שווה יותר מכלי כסף וכלי זהב שהיה לה מקודם, ויהי היום שהלכה אשת הרב לבית המרחץ, וגם מלכת ספרד הלכה, וראתה זוהר מראית הטבעת ותמהה עד מאוד ואמרה "בראבו אניליו" [= טבעת יפה], וקינאה בה וחמתה בערה בה, ונתקוטטה עם המלך, וגזר המלך וגירש את כל היהודים, והלכו זעיר שם זעיר שם, וכמו שהובא בספר שבט יהודה". ועיין בסידור הגאון יעב"ץ ז"ל (לחודש אב) מוסר מלכים בדנא פתגמא עש"ב, ולמו"ז הגאון ז"ל בכף החיים (סי' תק"ס אות כ) ע"ש.

ואחתום בדברות קדשו של החסיד רבינו אליעזר פאפו ז"ל בספר פלא יועץ (ערך גלות): "אפילו במקום שיש חירות מקושי השיעבוד, יכיר בעצמו שאנחנו שבויים דווים וסחופים, ונחלתינו נהפכה לזרים ועבדים מושלים בנו, ושלא ללכת בגדולות ובנפלאות בנויי המלבושים ובניינים מפוארים, ושלא להרבות בשמחה וגיל, ושלא להרים קול שירות בתופים ובמחולות, ואף מי שהרחיב ה' את גבולו לא יתראה בפני גויי הארצות – כי קשה כשאל קנאה שמקנאים הגויים על ישראל, והמעט שרואים תחשכנה עיניהם מראות, ונדמה להם הרבה, ולכן יהיו האנשים והנשים צנועים, ולא יראו עושרם ותכשיטים מפני הנכרים, וכשבונים בתים יעשו מבחוץ באופן שיהא נראה כסוכה בכרם, וכן ראוי להשמר אפילו מישראל ממראית העין ולחוש מאוד לרעת העין הרע כי רבה, וכל שכן בפני הנכרים.

וידוע כמה שמדות וגירושין ורעות רבות עברו על נפשינו מחמת קנאת הגוים מתוך שלא היו ישראל נזהרים שלא להתראות, כמובא באברבנאל, שבגלל כן נקרא שמו אברבנאל, שהיתה לאשתו טבעת טובה עד שכל רואיה אמרו בראב"ו אניל"יא וזה גרם גירוש ספרד, ויעקב אבינו אמר לבניו למה תתראו".

בספר **תפוחי חיים** -פנט על מסכת אבות (פ"א מ"ה) יהי ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך מפרש: שנתן עצה איך להתנהג בגלות בין הגויים וכמו שאמר יעקב אע"ה לבניו למה תתראו, ופירש"י שלא תראו עצמכם לפני הגויים כעשירים. ונודה מה שפירש הגר"א במה שאיתא בגמ' (חגיגה ט:) יאה עניותא ליהודאי. שהוא רק כתכשיט חיצוני אבל בצנעה ובביתו יהיה בעושר וכבוד. וזה שאמר בתוך ביתך יהיה הרווחה, אבל כלפי חוץ יתנהגו בני ביתך כעניים.

ובזה אמרתי לפרש הפסוק ראש ועושר אל תתן לי (משלי ל ח), פירוש שלא אהיה בגלות ובין הגוים אשר שם צריכים להתנהג בכפליים, ריש מבחוץ ועושר בפנים, אלא בארץ ישראל ובין אחינו בני ישראל ולהיות בעושר ובפרהסיא.

בספר **תפילה למשה** -ווייס (פ"ז): ומה שאנו מבקשים "עשה למענך אם לא למענינו", מבלי לחשושיעיינו במעשינו, יש לפרש בדרך הדרוש, בצירוף בקשתינו אחר זה, "עשה למענך והושיענו".

דהנה בפנים יפות (פר' דברים ד"ה כי ה') כתב על הפסוק "כי ה' אלוקיך ברכך וגו' ידע לכתך וגו'". וז"ל: "י"ל ע"פ מה שפרש"י אל תראו עצמכם כעניים, אלא תראו עצמכם כעשירים, שזהו כבודו של הש"י שהשפיע לעמו עושר רב יותר מדי. כמו שמצינו בברכה דכתיב (שם ל ט) והותירך ה' אלוקיך בכל מעשה ידיך (דהיינו לשון עודף ונותר), וכתיב (מלאכי ג י) והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ואחז"ל (שבת לב:): עד שיבלו שפתותיכם מלומר די. ואמר ע"ז כי ה' אלוקיך ברכך, דהיינו ביזת מצרים וביזת הים, ואמר שהוא היה ללא צורך, שהרי ידע הקב"ה לכתך במדבר, ולא תצטרך לקנות שום דבר, שהרי היה להם השליו, ושמלתך לא בלתה מעליך, א"כ כל העושר והביזה היה ללא צורך, ואמר ע"ז לא חסרת דבר, כמו שהיה ביזה בתחילה כן היה בשלימות, כי לא היו צריכים להוציא שום דבר אלא כדי שיהיו ישראל בכלל עשירים שזה כבודו של הש"י, ע"כ אמר להם שלא לעשות כנגד כבודו, ויראו עצמם כעשירים.

ומעין זה כתב החת"ס (בתורת משה ריש פ' ואתחנן): אשרינו מה טוב חלקינו, שמשכימים ומעריבים לומר פעמיים בכל יום שמע ישראל, וא"כ פשיטא שאין לי לבקש בשכרי מאומה, כי די שעה אחת שזכיתי לך, ומה לבקש יותר, אפילו ימות ברעב וצמא ובושה וכלימה די לנו שזכינו להנ"ל, וא"כ אין לנו להפיל תחנונינו כלל, **אך זה גופי מעבודת ה' וקידוש שמו ברבים, שלא יהיו עבדיו מוטלין ברעב ובצמא**, ועושי רשעה ומאשרי זדים מוצלחים, ע"כ קדש את שמך על מקדישי שמך, וע"י ישועתך לשמך הגדול ממילא תגביה קרננו.

ולפ"ז יש לפרש דהכי מצלינן, "עשה למענך אם לא למענינו", וכי תימא איך זה שאנו מבקשים אף בדרך ספק שיעשה למענינו, בזכויותינו, לזה מפטירין אחר כך ואומרים "עשה למענך והושיענו", שבקשתינו שתעשה למענינו, אינה מחמת זכויותינו, אלא שהרי תעשה למענך כשתושיענו, שכשתושיענו ירבה כבוד שמים, כנזכר לעיל בדברי הפנים יפות והחתם סופר.

בספר **נחלת יעקב יהושע** (הובא בספר הגות בפרשיות השבוע ח"א -נחשונלי) מתרץ בדרך הדרוש.

הרמב"ן פ' תולדות על הפסוק "ויבז" אומר: אם יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים בענין העושר, אין זה באותם שנתברכו מפי הקב"ה, כי ברכת הקב"ה היא תעשיר ולא תוסיף עצב.

לכן בפרשת דברים, כשהתורה מעידה על ישראל כי "ה' אלוקיך ברכך" לא חשש רש"י להגיד, כי אסור להבליט את העשירות, ולא לחשוש מעין רעה.

לקוראי העלון הנכבדים בימים אלו אנו נערכים להוצאת הספר על התורה
הנצחות ותרומות יתקבלו בברכה כעת

בטל': 0548474308

או במייל: r0548474308@gmail.com

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת.